

Laca Tijdingen

België-Belgique
P.B.
1020 Brussel 2
1/1475

Driemaandelijks tijdschrift van LACA.
Geschied- en Heemkundige Kring van Laken
Jaargang 10 – Nummer 1 – september 1998

Laken

Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857

Verantwoordelijke uitgever:
Leon Candau, Rode Kruislaan, 15, 1020 Brussel, tel. 02/268.69.58
Afgiftekantoor : 1020 Brussel 2

➔ TEN GELEIDE ➔

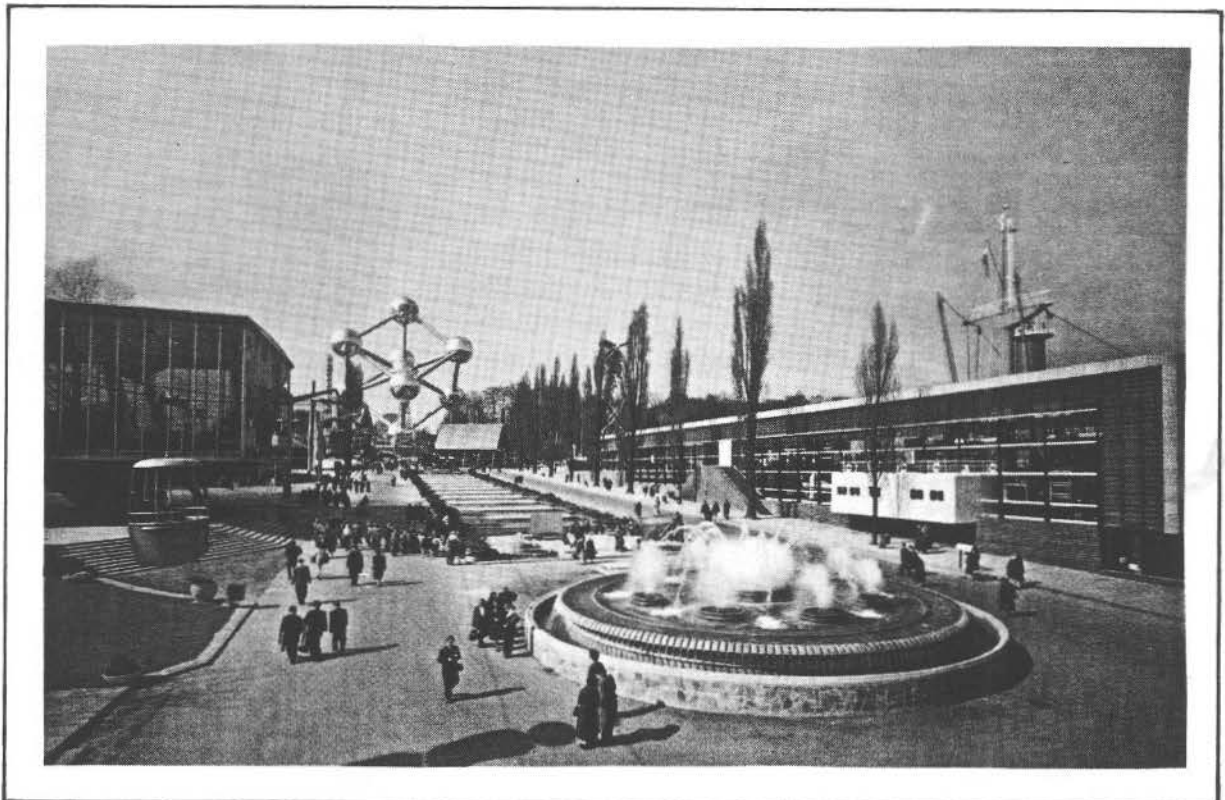
1. HEEMKUNDIGE KALENDER 1999

In het vorige nummer van LACA Tijdingen (juni – 1998) vestigden we de aandacht van onze lezers op de bijzondere zorg die aan de voorbereiding van de heemkundige kalender 1999 besteed werd. Het thema "Expo 1958", de verhelderende teksten bij de illustraties, keuze en opzet van de toegevoegde Lakense spreken werden nader toegelicht.

De belangstelling vanwege onze leden, jaar na jaar, voor dit heemkundig initiatief betoond, geeft ons steeds opnieuw een spoorslag om de voortzetting van de reeks, die vijf jaar geleden gestart werd, in stand te houden. Ter informatie : de volgende thema-kalender staat reeds op het getouw onder het thema "Laken, Koninklijke Residentie". Blijven we echter bij de tegenwoordige tijd !

Belangstellenden kunnen de kalender verkrijgen door overschrijving van het bedrag van 300 Fr. (+ 70 Fr. voor verzendingskosten – uitstekende verpakking is gewaarborgd) op volgend nummer : 068-2095230-57 p/a E. Christiaens, penningmeester LACA, Prudent Bolsaan 136, 1020 Brussel, Tel. : 02/426.55.88.

De kalender kan ook persoonlijk op voornoemd adres afgehaald worden, liefst na telefonische afspraak – na 18 uur.

2. 10de JAAR LACA ... EEN JUBILEUMJAAR !

Het is haast niet te geloven, de tijd vliedt snel ! Met deze pagina's mag LACA reeds haar tiende werkjaar inluiden !

In september 1989 werd, na heel wat werkvergaderingen, het eerste nummer van LACA Tijdingen aan een bescheiden ledental aangeboden. Een enthousiaste kernploeg stond van het begin af aan schouder aan schouder om belangeloos een aantal taken op zich te nemen, zodat na enkele jaren de kwaliteit van het driemaandelijks tijdschrift aanzienlijk kon verbeterd worden, zowel naar vorm als naar inhoud.

In 1994 werd onze eerste heemkundige kalender boven de doopvont gehouden : heden zijn we aan onze 6de uitgave toe !

Ter gelegenheid van deze eerste korte terugblik willen we even Mevrouw Suzanne Pulinckx (echtgenote van Joris Dillen, stichter van de vereniging), in de bloemetjes zetten. Vanaf de voorbereiding van het eerste nummer stond zij op de bres om, weliswaar achter de schermen maar vóór het scherm van haar computer, alle teksten te verwerken en meermaals deze teksten aan opmerkingen en verbeteringen door diverse correctoren aan te passen.

Zij die alles van dichtbij kunnen volgen beseffen de last van dit titanenwerk. Van harte dank Suzanne voor deze fantastische inspanning. LACA Tijdingen ligt in uw snelle en geduldige handen, hopelijk nog vele jaren !

Last but not least willen wij ook onze leden een jubileumroos aanreiken. Zonder hun levendige en blijvende interesse voor de artikels die gepubliceerd worden, had dit tijdschrift geen enkele reden van bestaan. Met jullie gewaardeerde jaarlijkse bijdrage (en vergeten we zeker de steunende leden niet) blijft de budgettaire continuïteit van dit blad stevig verankerd.

In een volgende aflevering zal iets uitvoeriger ingegaan worden op de geschiedenis van LACA. In afwachting kunnen wij met vreugde alvast de twee voornaamste gebeurtenissen melden die dit jubileumjaar zullen kenmerken :

- Juni 1999

Verspreiding van een themanummer onder de titel :

"Het Lakense Gemeentehuis – Geschiedenis en bijhorende kunstwerken"

- September 1999

Groepsbezoek van bestuur en ingeschreven LACA-leden aan de Heemkundige Kring van Essen aan de Nederlandse grens.

Op deze laatste activiteit komen wij later nog terug.

4. PATRIMONIUMBEHOUD

Uit goede bron werd vernomen dat het sedert 28 september 1995 beschermde "*Monument aan de Arbeid*" een grondige herstelbeurt zal ondergaan. Het is een unieke creatie van beeldhouwer Constant Meunier en architect Mario Knauer.

Het symbolische monument bevindt zich aan de Lakense brug aan de ingang van de Claessensstraat. Het vertoont al jaren grote tekenen van verval en moedwillige beschadiging. Om het vandalisme in te perken werd de beeldengroep door de stad Brussel van een stevige omheining voorzien. De bezoekers konden het kunstwerk slechts vanop afstand bewonderen.

Onlangs werd op voorstel van Minister-president, Charles Picqué, door de Brusselse Hoofdstedelijke Gewestregering beslist een bedrag van 5.894.000 Fr. uit te trekken (80% van de totale kostenraming) voor de volledige restauratie van het monument.

Voor dit gelukkige initiatief kan een heemkundige kring als de onze alleen maar dankbaar zijn. Meer over het kunstwerk in een volgende bijdrage.

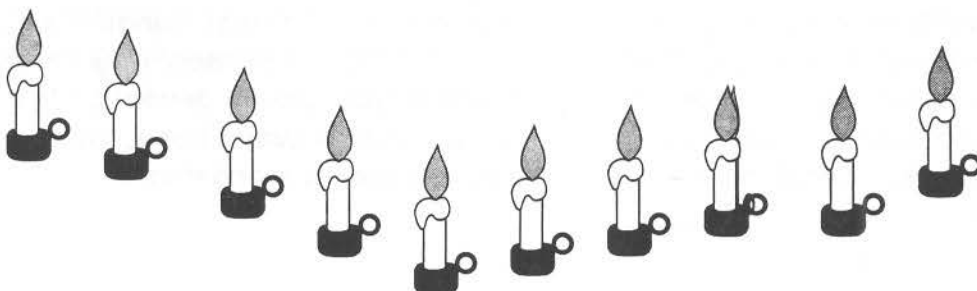
4. LIDGELD WERKJAAR 1998-1999

Wij danken onze zorgvuldige leden die hun lidgeld spontaan overschreven voor het nieuwe werkjaar, daarbij gevolg gevend aan de oproep in het vorige nummer.

Gemakshalve heeft onze penningmeester in het huidige nummer een stortingsformulier toegevoegd (evenwel niet voor de personen die het bedrag van 300 Fr. al gestort hebben).

Bij voorbaat wil LACA zijn lezers reeds danken voor het eventuele hernieuwde vertrouwen en voor de jarenlange volgehouden belangstelling voor ons heemkundig werk. De kleine groep die de ruggengraat van ons streefdoel uitmaakt voelt zich hierdoor zeer gevleid. Met onderhavig nummer treedt LACA een jubileumjaar tegemoet !

Leon Candau
Voorzitter

ER ZITTEN BLOEMEN IN LAKENSE STRAATNAMEN ... OOK KRUIDEN EN BOMEN

(slot)

Een derde Lakense wijk die in aanmerking komt voor zijn florale namen is het Heizelpark. Het gaat niet om het deel rond de sportinfrastructuur met haar "sport"-straatnamen, noch om de lanen die de ongelukkige keizerin van Mexico gedenken : Keizerin Charlottelaan, Bouchoutlaan, Miramarlaan, noch om de Eeuwfeestlaan, de Atomiumlaan en de Oud Brussellaan die herinneringen aan twee wereldtentoonstellingen oproepen.

Maar het gaat wel om het "*Ossegempark*" en het "*Park van Laken*" die Leopold II liet aanleggen rond 1880 ('77-'78). Zij baden in een koloriet van groene variërende kleuren der grasperken, bosjes en bomen. Hier zijn de vogels, konijntjes en eekhoorns de bewoners van hun nesten en holen. Hun mensenburen zijn zonet van "*koninklijke bloede*", dan toch huisbewaarders van domeinen of gevestigde instellingen. Hier is de sfeer geheel verschillend van deze van *Verregat* en van *Mutsaard* : op een zomerse zondag zitten de grasperken vol met dagjesmensen maar de stilte is hoorbaar op een doordeweekse winterse vriesdag.

Wandelen we dit gebied af, dan voorzien we ons van goed schoeisel, een stadsplan en van **Tijd**.

Het "*Ossegempark*", eertijds met de Ossegemhoeve bezit van de abdij van Affligem, en tijdens de Franse bezetting door industrieel Goffin verworven, werd met een kasteel door schoonzoon de Rongé verrijkt. In 1908 werden het kasteel en het park door Leopold II aangekocht om er een koloniale hoeve in onder te brengen wat dan de voorloper van de Koloniale Tuin in de Sobieskilaan is geworden. Als deel van de Koninklijke Stichting kwamen het Ossegempark en het huidige Openbare park van Laken in handen van de Staat (1909).

Vanaf 1920 begon men in het Ossegempark, het kasteel en de paviljoenen les te geven aan toekomstige landbouw-huishoudregentesen. Dit park met vijvers en grasperken, het akkerland en een groot deel van de boomgaard en de groentetuin verdwenen om plaats te maken voor de Wereldtentoonstelling van 1935. Toch werd het park en de vijvers kunstmatig bijgehouden door de plantsoenendienst zoals wij ze nu kennen in het *Ossegempark*. Nog meer schrijft oud-senator Leo Lindemans in zijn "*De Prinsen van Ossegem*" daarover met opvallende warmte voor zijn ouders aldaar, het directeursgezin van het Instituut. Ten behoeve van de Wereldtentoonstelling van 1958 brak men het kasteel Rongé – ook genoemd Ossegemkasteel of "*De Twee Torekens*" – af. Wat toen nog restte van het domein werd bij het reeds bestaande Park van Laken gevoegd. Domeinen die gespaard bleven, zijn *Stuyvenberg* en *Belvédère* waar hoge, oude bomen het silhouet mede bepalen van de site waarheen we nu wandelen.

Ons vertrekpunt ligt aan de Dikkelindelaan (avenue du Gros Tilleul), aan het vroegere Amerikaanse Theater nu V.R.T.-gebouw.

Dikke Linde. Fam. Tiliaceae. Geslacht Tilia met ca 30 soorten.

In het Noordelijk halfrond overal aanwezig. Van eeuwen her is bij ons bekend de *Tilia cordata mill.* of Kleinblad(ige)linde, ook Winterlinde of Steenlinde. De *Tilia platyphylla Scop.* of Grootblad(ige)linde die een massieve taaie indruk geeft en een lange, slanke stam bezit. Zij zijn meestal op dorpspleinen, langs lanen en landgoederen, op kerkhoven en bij kapelletjes aanwezig. Worden monumentale bomen van 40 m. hoog die de ouderdom van 300 à 400 jaar kunnen bereiken. De Linde is vooral bekend voor de welriekende bloemetjes. Daarvan trekt men lindebloesemthee, gedronken als kalmerend middel.

Een nadeel heeft de Linde wel. De gele bloemetjes in mei en juni, hangend in trosjes, bevatten veel bladluizen. Zij scheiden een kleverig vocht af (met de mooie naam *honingdauw*) dat neervalt op alles wat er zich onder bevindt. Zij trekken veel insecten aan. Dit is dan weer goed voor de bijenhouders. Nu wordt – wegens die honingdauw – bij het aanplanten aan de *Krimlinde (T. Euchlora K. Koch)* de voorkeur gegeven. De vruchten tenslotte dwarrelen draaiend naar beneden of zij worden gemakkelijk met de wind meegedragen dankzij het met de zaadstengel gedeeltelijk vergroeid schutblad.

Het hout van de Linde laat zich goed bewerken voor muziekinstrumenten, witte meubelen, draai- en beeldhouwwerk, broodplanken e.d.. Vroeger werd de bast gebruikt als vlechtmiddel voor manden, touwen en matten.

In het eerste deel van deze "Bloemen"- artikelen spraken we al van de verdwenen *Verregatlinde*. In het begin van de 20ste eeuw is de *Dikke Linde* van Laken, die aan het huidige zo genoemde kruispunt stond, helaas wegens de bouw van huizen en wegen verdwenen.

De Linde was al een gewijde boom in de oud-Germaanse beschavingen. Het was die boom die een rol speelde bij de dood van Siegfried, held der Niebelungen. Weliswaar onkwetsbaar, behalve aan één plek op zijn rug waar tijdens het nemen van een bad – om juist onkwetsbaar te worden – een lindeblad was neergedwarreld.

De jonge, maar zieke Franz Schubert had Wilhelm Mullers gedicht *Der Lindenbaum (Am Brunnen vor dem Tore)* gelezen. In 1827 wist hij dit op een bijzondere wijze op toon te zetten. De Linde is voor deze Romantici een steun en toeverlaat in goede en slechte tijden ... "*Hier findest du deine Ruh ! Du fändest Ruhe dort*" riep de Linde. Een jaar later overleed Schubert.

Wij slaan de tweede, ietwat brede weg links in (geen naambord) die ons brengt op de *Maagdenpalmlaan (avenue des Pervenches)*.. Omdat de bladkleur kan verschillen bevat de Fam. Apocynaceae een vijftal soorten. De *Vinca major* en de kruipende *Vinca minor* zijn als doorlevende, inheemse bodembedekkers goed bekend. Zij dragen blauwe, soms witte of paarse bloemen in april en mei. De bladeren bevatten melksap. In de hoge Middeleeuwen gebruikten tovenaars en dichters de planten voor hun tover- en minnedranken. Doch in de 16de eeuw algemeen aangeraden ter bestrijding van angina, neusbloedingen en longaandoeningen. Het bittere tonicum dat een alcaloïde bevat heet in het Frans "*Vincamine*". De moderne geneeskunde gebruikt dit om de bloedvaten te verwijden. In een beknopt overzicht over 101 plantenfamilies adviseert de Nationale Plantentuin deze planten te leren herkennen "*daar ze dikwijls giftig zijn*".

We naderen een neogotisch monument dat het standbeeld van koning Leopold I omsluit. Van hieruit een mooi uitzicht op het kasteel van Laken en Brussel Stad. We draaien links mee met de rotonde.

We laten links de *Rhododendronlaan* liggen, maar vertellen toch even dat de Familie der Ericaceeën steeds heesters bevat. Vele groeien in de gebergten op de hoogte van de almen (weiland). Steeds roze, rode, witte tot purperkleurige bloemen, die in april en mei bloeien. De hybriden kleuren met hun weelderige bloei onze parken fel wanneer zij in grote groepen bij elkaar staan. Wel zéér bekend zijn de *Azalea indica* en *Azalea japonica* als potplant en als specialiteit van de Gentse sierplantenteelt. Wij volgen niet de beide rechte lanen naar het paleis.

We slaan wat verder de *Narcissenlaan* in, Narcis van de Fam. der Amaryllidaceae of Narcisachtigen. In de lente draagt dit bolgewas op een stengel een witte of gele snijbloem, die in verschillende hoogten en grootten bloeit. Het best bekend is de Trompetnarcis of Gele paasbloem, evenals de Dichtersnarcis met witte bloem en rode kleur in de kern. Groeit in het wild, in nat grasland en oude bossen. De bloemen worden te koop aangeboden in de vorm van kleine dichte tuiltjes met in het midden een paar lintvormige bladeren. Ook deze plant bevat giftige stoffen : schadelijk zijn de bollen bij veelvuldige aanraking en de bloemen die men beter niet met blote handen plukt. Het eten van die plant veroorzaakt braken. Bij aanraking kan jeuk ontstaan. Positief is dat de narcis kan aangewend worden om brandwonden en abcessen te helen. Wordt in de farmacie gebruikt om allerlei krampen te stillen. Alleen al de geur van de Trosnarcis en de kleine en fijnbloemige Jonquilla (N. Jonquilla L.), herkenbaar aan de ronde bloeistengel, kan een lichte bedwelming veroorzaken. En zo komen we bij het mythologische personage Narcissus die, verliefd op zijn eigen beeld en wanhopig geworden, aan zijn verliefdheid sterft.

We steken de laan over en gaan door het gras richting Sint-Annakapel. Die staat op de scheiding van de *Witte Acacialaan*, die naar de Koninklijk Parklaan loopt, met de *Abelenlaan*.

De *Witte Acacialaan* (avenue des Robiniers) loopt vanaf de Koninklijk Parklaan over de brug van de Sobieskilaan naar de de Smet de Naeyerlaan. Fam. Papilionaceae (Vlinderbloemigen). Werd in de 17de eeuw uit Canada naar Frankrijk overgebracht.

+ *Robinia pseudo-acacia* L., genoemd Acacia, ook Zilverregen. Boom met stekelige takken. Bladeren met zeer talrijke blaadjes. Bloemen wit of witgeelachtig. Peul ca 8 cm lang. Langs wegen en in parken aangeplant. De stam is kort en dik en staat doorgaans scheef. De binnenschors is giftig en zelfs dodelijk voor paarden. Is goed bestand tegen boomziekten, wegverhardingen, luchtverontreiniging. In de wortels leven stikstoffixerende bacteriën zodat deze boom een groot bodemverbeterend vermogen bezit. Het hard hout is uitstekend geschikt voor piketten en bonenstaken. Vroeger werd het hier veel gebruikt voor wielspaken maar ook voor stevige meubels, schotels en lepels. De Robinia is in feite bekend onder de foutieve naam Acacia.

We klimmen de *Abelenlaan* (avenue des Trembles) op (steeds de confrontatie met de hoogteverschillen in Laken !) en gaan langs het *Stuyvenbergdomein*.

Abeel, Fam. Amentaceae. Geslacht Salicineae of Wilgachtigen. Als soorten bestaan er de Witte Abeel (*Populus alba*) en de Ratelpopulier (*Populus tremula* L.) of Esp, waarvan de bladeren hangen aan lange bladstelen. We kunnen "*trillen als een espenblad*". In het woordenboek Littré & Beaujean staat *un tremble* voor *Populus tremula*, dus de Ratelpopulier. De bastaard van deze beiden is de *Populus canescens* Koch of Abeel. Hier klopt de vertaling van de straatnaam in de ene of andere richting niet. We houden ons aan de Nederlandstalige tekst. Overigens staat ook in het Nederlands dikwijls *Populus alba* gewoon voor Abeel. De mooie Witte Abeel met zijn viltige bladeren, voornamelijk aan de onderzijde, maar weinig karakteristieke kroonvorm, siert onze parken. Als in de winter de bladeren ontbreken, herkennen we deze Abeel aan de schors, bezet met kleine, ruitvormige putjes. Dat de boom al in vroegere tijden in Vlaanderen aanwezig was bewijst de in vele varianten geschreven ruim verspreide familienaam "*Van den Abeele*".

Een laan die we niet kunnen zien maar waarvan we weten dat die parallel loopt beneden het Domein, is de *Ebbebomenlaan* (avenue des Ebéniers), die met de Stuyvenbergvijver meedraait en eindigt aan het Sint-Lambertusplein. We gunnen de Ebbeboom wat speciale aandacht. Dit is de enige niet inheemse boomnaam in dit park, en misschien heeft Leopold II er iets mee te maken.

Fam. Ebenaceae. De geslachten *Diospyros* L. en *Maba* L. leveren ebbenhout. Staan in (sub)- tropische gebieden. Hun kernhout is hard en zwaar, meestal zwart of donkerbruin, maar ook wit, rood en zelfs groen. Het Mabageslacht levert echt zwart ebbenhout zoals vanuit Kongo ingevoerd (Kongo-ebben). Het ebbenhout is een loofhoutsoort, hier bekend als Coromandel of "*gestreepte ebben*" en een handelswaar. Is goed politoerbaar. Wordt gebruikt voor schaakfiguren, zwarte pianotoetsen, mesheften, fluiten. "*Zo glad als ebbenhout*" staat voor zeer glad. Een ebbenhoutwerker heet ébénist, die ook ebbeneert of met ebbenhout inlegt. *Cheveux d'ébène* ? Gitzwart haar ! Tijdens de bouw van de Japanse Toren hebben er lange tijd Chinese voorwerpen en ook hout van 15 tot 16 meter lang gelegen onder zeildoeken op Stuyvenberg. Daarover maakte Leopold II zich zorgen. Hij inspecteerde zelf de efficiëntie van de beschutting; (briefwisseling met Goffinet 1904). Ofwel werd naar dit hout de Ebbebomenlaan genoemd, ofwel naar de nieuwe Koloniale Tuin die hier omstreeks 1905 werd ingericht.

We nemen opnieuw de draad op en volgen verder de *Abelenlaan* . We ontmoeten de *Wilde Jasmijnlaan* (avenue des Seringas) die we volgen tot de Dikkellindelaan (Trade Mart).

Fam. Oleaceae (Olijfachtigen). *Syringa* L. De Sering wordt verkeerdelijk *Jasmijn* genoemd. De Echte Jasmijn behoort tot het geslacht *Jasminum* en bloeit van juli tot in de herfst met witte of gele zoetgeurende bloemen. Andere Jasmijnen bloeien in andere seizoenen. *Jasmijn* heet ook de bloeiheester van het geslacht *Philadelphus*, waarvan meest bekend de *Boerenjasmijn* (Seringa des jardins) of *Oranjebloesem*. Jasmijnolie wordt aangewend in de parfumerie. De *Seringa vulgaris* L. of *Wilde Jasmijn* draagt welriekende paarse of witte bloemen in piramidale vorm tot ca 6cm lang in mei en juni. In siertuinen en parken worden vele soorten en hybriden aangetroffen. De plant is afkomstig uit Japan en Himalaya. In Zuid-India bestaat een stad Seringa-patnam, bekend wegens een fort en mausolea van sultans.

We belanden op de *Dikkellindelaan* en keren terug naar de V.R.T. Rechts zullen we nog de *Looflaan* (avenue des Frondaisons) voorbijgaan. Deze mondt uit in de *Hazelaarslaan* (avenue des Coudriers). Fam. Betulaceae. Geslacht : *Corylus* uit Grieks : *Corys*, helm, met ca 15 soorten. Is een inheemse plant. De *Corylus Avellana* L. bestaat al sinds het tertiaire tijdvak, dus miljoenen jaren in onze gewesten. Hazelnooten gevonden in neolithische graven. Sinds de Oudheid gekweekt wegens de eetbare zaden, de bekende hazelnoot. Voor de komst van het blad, soms al in februari, zijn er mannelijke katjes met geel stuifmeel; de vrouwelijke bloemen blijven in de knoppen verborgen en stoten kleine, helrode stampers naar buiten in groepjes van 2, 3 en 4 tegen dat het stuifmeel vrij komt. De vrucht blijft ingesloten door een 3-tal schubben, waarvan het Griekse woord : *corys*. In de Franse taal ook genoemd Noisetier, waarvan noisette = hazelnoot. Is een zeer voedzame vrucht met bijzondere smaak.

Melden we, al was het maar voor de folklore, dat de hazelaar wordt aangewend tegen kaalheid, volgens H. Hildegardis (12de eeuw). De wortels worden gebruikt om inlegwerk te maken in de meubelkunst. De takken voor de stok waarmee bronnenzoekers waterputten aanduiden.

We stappen verder de Dikkelindelaan af tot ons vertrekpunt.

We stellen opnieuw vast, dat op de Ebbebomenlaan na, alle planten inheems zijn of na invoering (Jasmijn) zo veralgemeend zijn, dat we kunnen stellen dat de bomen en heesters hier in het park aanwezig waren of er nog zijn. In feite gaat het hier om een mooie keuze van sierplanten soms met een zeer utilitaire waarde(*). Het culinaire kwam hier niet aan bod.

Blijven in Laken nu nog over de *Wijngaardenstraat* en de *Chrysantenstraat* (rue des Chrysanthèmes). Deze laatste heette oorspronkelijk de Goudsbloemstraat (Calendula, Goudsbloem Fr. Souci), Fam. Compositae. Bloemen geel of oranje. Zaaït zich gemakkelijk verder. Tijdens Wereldoorlog II werd de straatnaam veranderd. Fam. Compositae. Geslacht Chrysanthemum met ca 200 soorten, waarvan enkele als Wilde Margriet en Boerenwormkruid in weilanden groeien. Heel bekend is de *Tuinmargriet*. In de 19de eeuw kwamen hier nieuwe variëteiten aan uit Frankrijk en Japan. Daaruit ontstond de grootbloemige Chrysanthemum met één bloem per pot. Met Allerheiligen zien we die op de kerkhoven. De kweek ervan was geschikt voor groenteteeltbedrijven, waar ook serres aanwezig zijn. De tuinbouwers, die werkzaam waren aan het Hof en die hun woningen hadden in de Tuinbouwersstraat nabij hun serres brachten wellicht hun gekweekte chrysanten in november via deze weg naar het kerkhof.

Met deze drie artikelen over bloemen, kruiden en bomen kunnen we besluiten dat de overgrote meerderheid der gegeven straatnamen herinneren aan de plaatselijke Lakense flora.

Biologisch advies :

C. Pourvoyeur

Verwerking :

H. Verstraete

(*) In : Capron, V. "*Le Domaine du Stuyvenberg*" p. 10 staat vermeld, ten behoeve van de onteigening van gronden voor het Openbare Park : "*aura à comprendre une petite pépinière, qui se trouve près de la campagne de Madame Meyer (Stuyvenberg).*"

Als bronnenmateriaal werd o.m. gebruikt gemaakt van :

Capron, V., *"Le Domaine de Stuyvenbergh à Laeken"*. Brussel, V. Capron, 1995

Fritsche, E., De Ridder, M. *"Biologie"*. Luik, Sciences et Lettres, 1951.

Gevers, E., *"Met open oog door de natuur"*. Antwerpen, De Sikkel, 1957.

Kosch, A., *"Wat bloeit daar ?"*. Zutphen, T. Thieme, s.d.

Lindemans, J., *"De Prinsen van Ossegem"*. Brussel, 1991.

Lindemans, J., *"Het voormalig Affligemsch landgoed Ossegem te Laken"*, in *Eigen Schoon en de Brabander*, XIVe jaargang.

MacLeod, J., *"Geïllustreerde Flora voor België"*. Antwerpen; De Sikkel, 1950.

Petit, E., *"Beknopt overzicht over 101 plantenfamilies"*, Meise, Nationale Plantentuin, 1986.

Rein, G., *"De mooiste tuinbloemen"*. Zutphen, J. Thieme.

Rivolier, C., *"Secrets et vetus des plantes médicinales"*. Sélection du Reader's Digest, Paris, 1985.

Ursing, B., *"Elseviers Plantengids"*. Amsterdam, Elsevier, 1979.

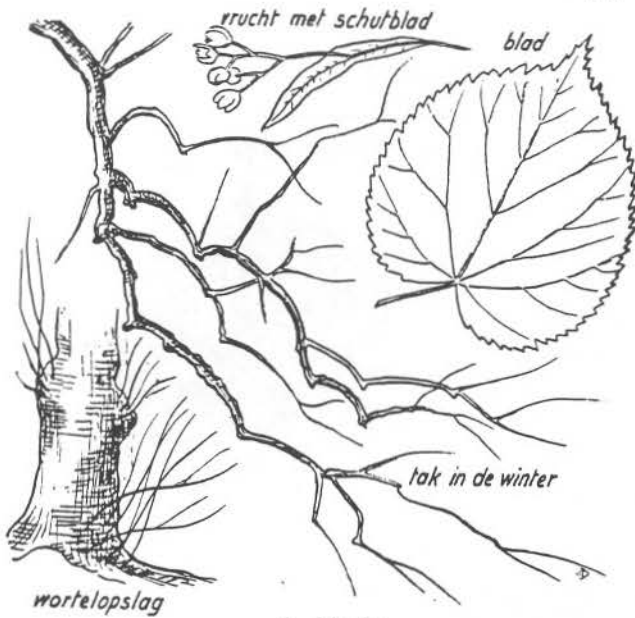
Van Bogaert, H., *"Courante Bomen"*. Leuven, Raiffeisenkas, 1982.

Vanden Bussche, G., *"De Koloniale tuin"*, in LACA Tijdingen, september 1997.

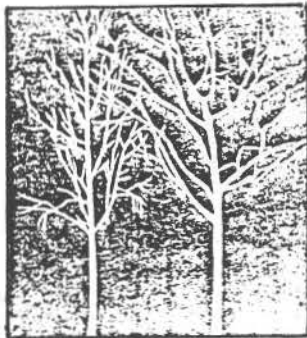
Vedel, H., *"Bomen en struiken in bos en veld"*. Baarn, Moussault, 1974.

Waite, R., *"Planten in potten en bakken"*. Antwerpen, Zomer & Keuning, 1992.

1. Linde

2. Abeel (witte) in de winter

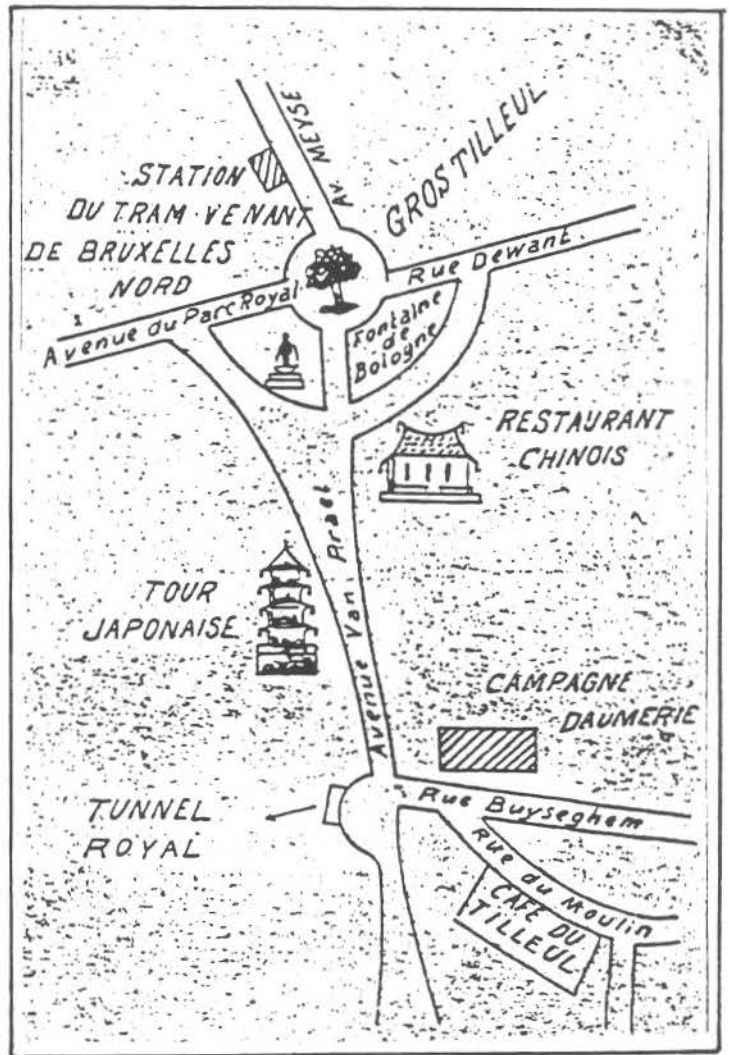
3. Blad van een abeel

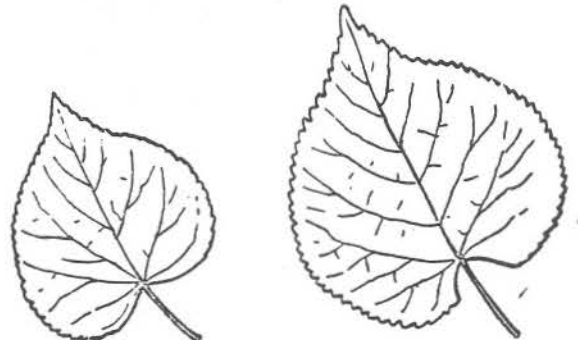
4. Blad van een esp

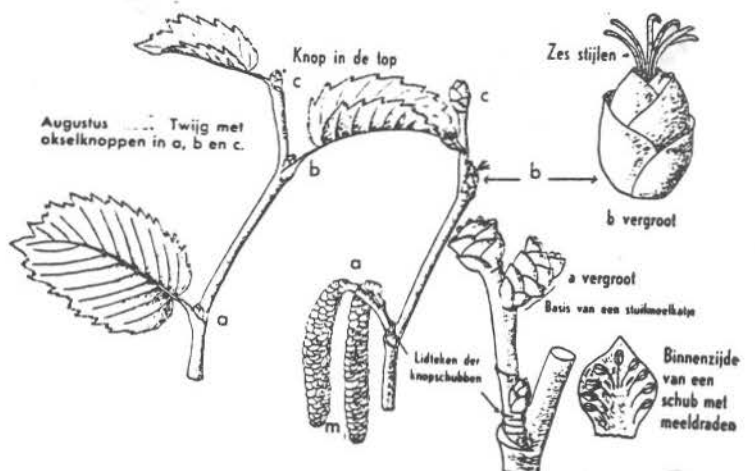
5. Maagdenpalm

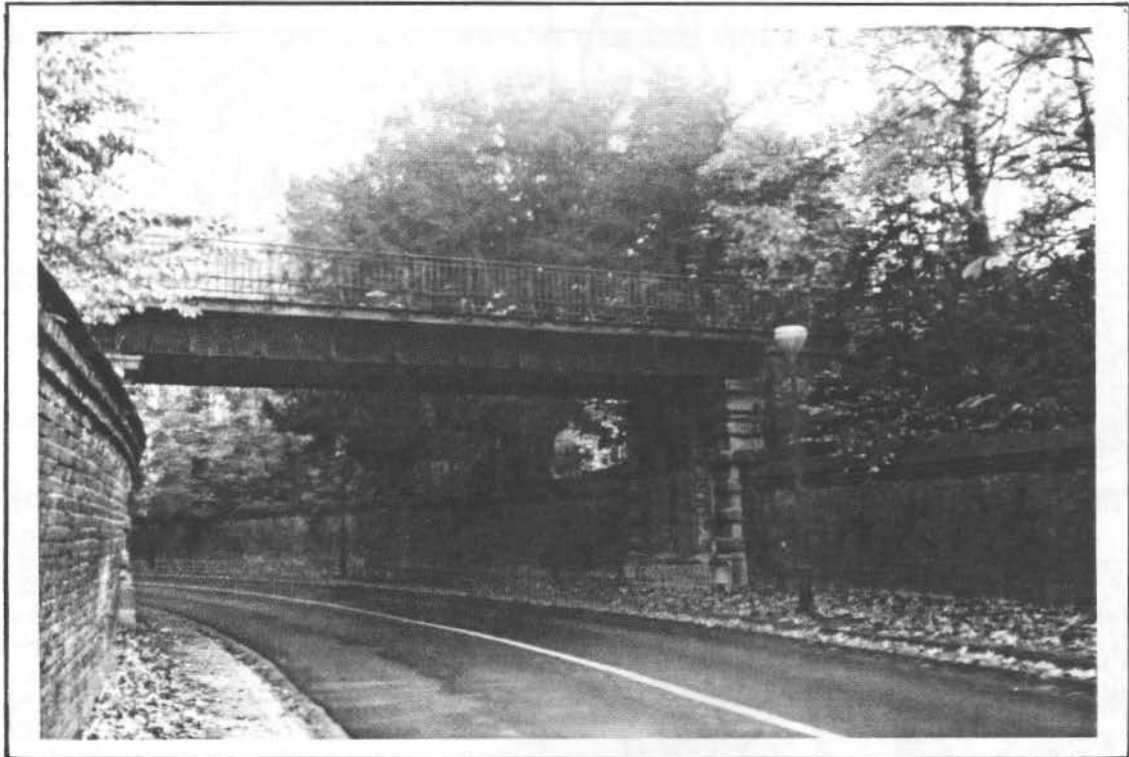
8. Vroegere inplanting van de Dikkel Linde

7. Blad van Klein- en Grootbladige Linde

6. Hazelaar met vrucht

Witte Acacialaan (vóór afbraak van de brug)

Dikke Linde

**LACA, OOG IN OOG MET DE HEILIGENBEELDEN AAN DE
ONZE-LIEVE-VROUWEKERK VAN LAKEN**

Door Leon Candau (hagiografie) m.m.v. Joris Dillen (beeldhouwers)
(slot)

C. – Het feodale tijdvak (843 – 1214)

Tijdens de regering van de opvolgers van Karel de Grote, de grondlegger van het Middeleeuwse Europa en van de Westerse cultuur, viel het Karolingische rijk uiteen in drie deelrijken (Verdrag van Verdun) : West-Francië, Oost-Francië en het middenrijk van Keizer Lotharius I. Later viel ook dit middenrijk in drie delen uiteen, waarvan Lotharingen het meest noordelijke deel uitmaakte. Gedurende vier eeuwen zal zich in West-Francië het graafschap Vlaanderen ontwikkelen en in Lotharingen het hertogdom Brabant.

De ontbinding van het Karolingische rijk werd nog versneld door de invallen van de Noormannen en de Hongaren. Het Westen moest een zware inzinking doorworstelen.

In 925 werd de Schelde voor zes eeuwen de grens tussen Frankrijk en het Duitse rijk.

Verbroekeling van het grondgebied en het gezag zijn de hoofdkenmerken van dit tijdvak. Het leenstelsel ontstond en de maatschappij werd ingedeeld in drie standen : de clerus, de adel en de derde stand of werkende klasse. De Duitse keizer Otto I (936-973) kende zelfs lenen toe aan bisschoppen en abten hetgeen aanleiding gaf tot het ontstaan van de prinsbisdommen Utrecht, Kamerijk en Luik.

De Kerk leed zeer onder de verwoestingen van de invallers en ook onder de feodale heersers maar toch bleef het politiek verbroekelde gebied, door zijn eenheid van geloof en cultuur, de kern van het Christendom.

Terwijl de bisschoppen en abten machtige grondbezitters en vazallen van de Keizer werden, terwijl leken voor hoge geldsommen een kerkelijke waardigheid kochten (simonie), terwijl onwaardige pausen de troon bestegen kwam er toch een hervormingsbeweging in de Kerk op gang. In Cluny (Bourgondië) werd in 910 een abdij opgericht die de regel van de Benedictijnen naleefde. Op het einde van de 11de eeuw kwamen er van Spanje tot het Duitse rijk ongeveer 2000 nieuwe kloosterorden tot stand : de Premonstratenzers gesticht door de Heilige Norbertus en de Cisterciënzers met als bezieler de Heilige Bernardus van Clairvaux.

De kruistochten, de oprichting van universiteiten, de invloed die van de nieuw gestichte kloosterorden uitging : onderricht, ontginning van woeste gronden, de zielzorg in de parochies op het platteland, de bouw van stoere kerken en kathedralen over het ganse West-Europese continent, dit alles gaf sterke impulsen aan de verbreiding van het christendom en verankerde de culturele Westerse grondvesten

SINT-NORBERTUS (nr. 10 op het schema van de heiligenbeelden)

Norbertus werd omstreeks 1080 geboren in Gennep in het Nederlandse Limburg als telg van een adellijke familie. Hij voerde als kanunnik een wereldlijk leven aan het hof van de Keulse aartsbisschop Frederik I en aan dat van Keizer Hendrik V. In 1115, tijdens een reis naar Verdun werd hij getroffen door een bliksemflits. Dit feit lag aan de oorsprong van zijn bekering tot een diepzinniger leven. Dit was dan ook de reden waarom hij zich kort nadien terugtrok in de benedictijnenabdij van Siegburg. Na zijn priesterwijding trok hij als "*Wanderprediger*" of reizend predikheer rond.

Op verzoek van de bisschop van Laon vestigde Norbertus zich in 1120 in het dal van Prémontré en stichtte er in hetzelfde jaar de orde van de premonstratenzers (norbertijnen) die de regel van Sint-Augustinus aannamen. In ons land alleen al rezen binnen een korte tijdspanne meer dan twintig kloosters uit de grond. In de bloeiperiode van de orde kende zij meer dan 900 huizen in het oude Europa.

Norbertus werd tot aartsbisschop van Maagdenburg benoemd in 1126. Hij gaf de leiding van de Norbertijnen over aan zijn leerling Hugo van Fosses en overleed in juni 1134. Hij werd pas in 1582 door paus Gregorius XIII heilig verklaard.

Deze grote missionaris werd begraven in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Maagdenburg maar zijn stoffelijke resten werden in 1628 overgebracht naar de abdij Strahov in Praag.

Hij is de patroonheilige van de Norbertijnen en van alle genootschappen waaraan zijn naam verbonden is.

Beeldhouwer Georges Vandevoorde voegde volgende attributen toe aan het beeld van de heilige Norbertus :

- Staf, mijter en bisschopskleed, verwijzend naar het hoge geestelijke ambt dat hij bij leven bekleedde.
- Een ciborie (kelk met deksel ter bewaring van de hosties), gemerkt met de letter S, in de rechterhand.
- Aan de voeten, een draak die door de bisschopsstaf in bedwang wordt gehouden.

Deze twee laatste attributen verwijzen naar zijn strijd tegen en zijn overwinning op het "Tanchelisme", een ketterse sekte die zich in de loop van de 12de eeuw zeer snel verbreidde in de Antwerpse regio. Vandaar dat hij het predikaat "*Apostel van Antwerpen*" verwierf.

Mogen wij er ter verduidelijking nog aan toe voegen dat deze sekte openlijk de "*transsubstantiatie*" verwierp of m.a.w. de verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus tijdens de eucharistieviering.

Het teken "**S**" verwijst naar een liturgische zang : "*Sanctus, Sanctus, Sanctus*" die destijds vóór de consecratie door de priester en de gelovigen gezongen werd.

Op de sokkel werden geen verdere attributen aangebracht.

Regionale wetenswaardigheden

Er bestaat geen specifieke Sint-Norbertuscultus in onze streken.

Omstreeks 1128 werd de abdij van Grimbergen, onze buurgemeente, gesticht door Sint-Norbertus. Het is niet onwaarschijnlijk dat Norbertus, tijdens zijn verblijf in Antwerpen een werkbezoek bracht aan Grimbergen. Dit bezoek hield mogelijk verband met de bemiddelingsprocedure tussen de machtige Heren van Grimbergen, de Berthouts, en hun afgezanten om Norbertus over te halen enkele van zijn medebroeders naar Grimbergen af te vaardigen na de oprichting van de abdij.

De Grimbergse abdij wist zich, ondanks brandstichting, oorlogslasten en verbeurdverklaring telkens weer van het geleden leed te herstellen en tot op heden te handhaven. In 1978 werd het 850-jarig bestaan van deze abdij met luister gevierd.

Tenslotte wordt nog opgemerkt dat na de Franse Revolutie de Norbertijnenabdijen van Park-Heverlee (1129), Tongerlo (1130), Averbode (1134) en Postel (1140) eveneens uit hun as verrezen zijn en zich heden nog profileren als oasen van stilte in de huidige hectische tijd.

L. Candau

De beeldhouwer van Sint-Norbertus in Laken

Georges Vandevoorde

(Kortrijk 30.4.1878 - Antwerpen 17.6.1964)

Deze beeldhouwer volgde in zijn geboortestad lessen aan de Ambachtsschool en aan de plaatselijke Academie. Hij volgde ook zondaglessen aan de Academie van Gent.

Nadat hij in 1897 naar Brussel verhuisd was volgde hij ook les aan de Academie van de hoofdstad. (o.m. bij Juliaan Dillens en Charles Van der Stappen). Hij werkte meerdere jaren met de Waalse beeldhouwer Victor Rousseau.

Eclectisch beeldhouwer. Hij wilde leven en beweging in zijn beelden brengen.

Hij werd leraar en directeur van de Academie voor Sierkunsten in Sint-Jans Molenbeek. Was ook inspecteur van het Provinciaal Onderwijs van Brabant.

Hij heeft meerdere werken in musea en openbare gebouwen en plaatsen. Zo :

In het Brusselse :

- In Brussel :

- Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten :
 - Buste van de beeldhouwer Victor Rousseau (marmer - 1965).
- Koninklijk musea voor Kunst en Geschiedenis :
 - De Beroering (la tourmente) (ivoor).
- Kredietbank (Arenbergstraat nrs. 5 en 9)
 - zesendertig beelden aan de gevel (steen).

- In Molenbeek :

- Bevrijderssquare :
 - Heldenmonument (blauwe steen).

- In Schaarbeek :

- Karabiniersplein :
 - Nationaal monument voor de gefusilleerden (brons).
- Gemeentehuis :
 - Aan de staatsietrap :
 - De gemeente verenigt de echtgenoten. De echtgenoten stellen hun kind aan de gemeente voor (beiden in verguld brons).
 - Binnen :
 - Vissershooft en de Stadsbouwers (beiden brons).
 - Buste van burgemeester Jean Meiser (marmer).

- In Sint-Gillis :

- Gevangenis :
 - Slachtoffers 1914-1918 (steen en brons).

- In Vorst :

- Gemeentehuis :
 - veertien panelen aan de hoofdingang.

Elders in het land :

- In Gembloers, 's Gravenbrakel, Jemelle en Langemark :
 - Oorlogsmonumenten.

- **In Hoeilaart :**
 - Aan de rand van de Keizer Karelvijver (Vetvijver) :
 - Reliëf aan de Ruusbroekrustbank.
- **In Kortrijk (zijn geboortestad) :**
 - Op de Broelbrug :
 - de Heilige Johannes Nepomucenus (1960).
 - Stadsmuseum :
 - Grijsaard in extase (brons); Dodenhulde (brons).
 - Volkspark (ook Astridpark) :
 - Gedenkteken oud-burgemeester August Reynaert.
 - Op het Van Daleplein :
 - Gedenkteken van de filantroop Jozef Van Dale.
- **In Leuven :**
 - Vóór het gerechtshof :
 - Standbeeld van Pieter Coutereel, middeleeuwse volksleider (1936).
- **In Mons :**
 - Stadsmuseum :
 - Buste van een mulattin (brons).

De (voormalige) **Provincie Brabant** bezat meerdere werken van hem :

- Vrouw (brons); Negerinnenhoofd (gepolijst marmer); Coutereel (verzilverd gips); vier engeltjes (kunststeen).

Vandevoorde wordt vermeld in de belangrijkste biografische naslagwerken. Zijn faam wordt onderstreept door zijn opname in het Nationaal Biografisch Woordenboek (deel 4, 1970, kol. 871-875).

J. Dillen

SINT-ALBERTUS VAN LEUVEN (nr. 4 op het schema van de heiligenbeelden)

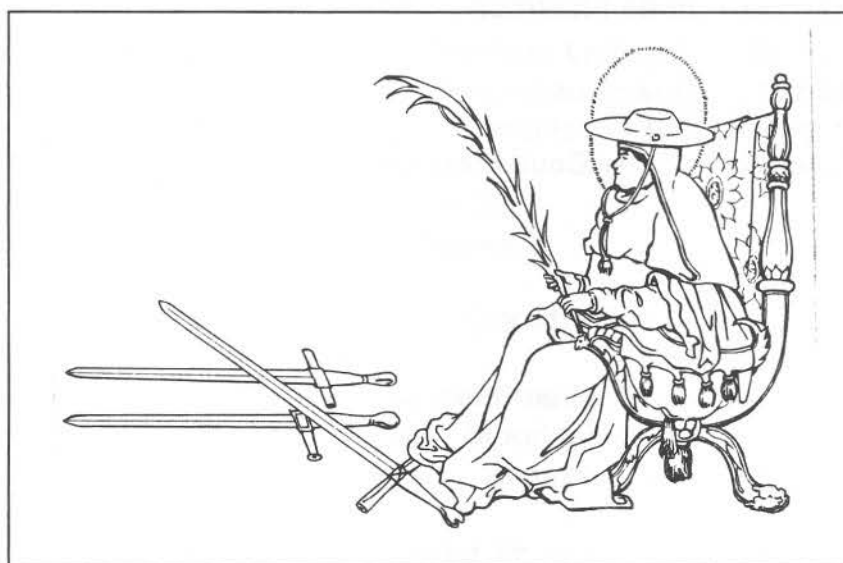
Albertus werd geboren omstreeks 1165 als jongste broer van de Brabantse Hertog Hendrik I, gesproten uit het Huis van Leuven. In 1191 werd hij tot bisschop van Luik verkozen doch wegens een invloedrijke tegenkandidaat, Albert de Rethel die de steun van de Graaf van Vlaanderen genoot, kon hij geen bezit nemen van zijn bisschopszetel. Uiteindelijk werd een derde kandidaat verkozen, Lotharius van Hochstade, voorgedragen door Keizer Hendrik VI. Dit voorbeeld toont duidelijk aan dat de "*investituurstrijd*" die met het sluiten van het Concordaat van Worms in het voordeel van de paus was uitgevallen (1122), nog lang niet definitief bedongen was.

Albertus ontving in 1192 in Reims de bisschopswijding maar werd enkele maanden nadien reeds, op 24 november, door drie Duitsers vermoord.

De beeldhouwer, Albert Aebly, voegde volgende attributen toe aan het beeld van Albertus van Leuven

- Staf, mijter en bisschopskleed, verwijzend naar het hoge geestelijke ambt dat hij bij leven bekleedde.
- Op de sokkel : drie geknielde figuren, verwijzend naar de drie moordenaars en een gestrekt lichaam, verwijzend naar het slachtoffer.

In de religieuze iconografie staat de heilige Albertus van Leuven afgebeeld met drie zwaarden aan de voeten zoals op de illustratie hier onder, naar een gravure van L. Beck (1516).

Regionale wetenswaardigheden

Tijdens de middeleeuwen ontwikkelde er zich geen Albertuscultus in onze gewesten. Men beschikte slechts over één enkel exemplaar van zijn levensbeschrijving, opgesteld in 1194-1195 door een anonymus die zijn informatie zou verkregen hebben van priester Weres de Lobbes, een vriend van Albert.

Hij verwierf slechts betrekkelijke bekendheid in de loop van de 17de eeuw toen hij door paus Paulus V heilig verklaard werd. Vanaf dit ogenblik werd zijn feestdag op 21 november in Reims en in Brussel gevierd.

Ook werden zijn stoffelijke resten op verzoek van Aartshertog Albrecht van Reims naar Brussel overgebracht en ter bewaring in de Brusselse Karmelietenkerk ondergebracht.

We hebben tot hiertoe niet kunnen uitmaken waar de relikwieën, na het verdwijnen van het Karmelietenklooster, gebleven zijn.

SINT-NORBERTUS

SINT-ALBERTUS VAN LEUVEN

De beeldhouwer van Sint-Albertus van Leuven in Laken :

Albert Aebly

(Sint-Gillis 1897 - Brussel 1971)

Hij kreeg zijn opleiding aan de Academie voor Schone Kunsten van Brussel (1915-1916 en 1925-1927).

Eclectische beeldhouwer. Streefde naar nauwgezetheid en perfectie.

Hij heeft werken in musea en op openbare plaatsen. Zo :

In het Brusselse :

- In Brussel :

- Koninklijk Musea voor Schone Kunsten :
 - Vrouwentorso (steen - 1942).
- Tunnel onder de Kruidtuinlaan (aan de Zuidingang) :
 - Zeegod en -godin (blauwe steen, 1953).
 - Sint Hubertus (blauwe steen, 1953).
- Kunstberg (in het parkje) :
 - Hond (steen).

- In Elsene :

- Museum van de Gemeente :
 - Kat (brons, 1954).
 - in de tuin : Ossenkop (witte steen).

De (voormalige) **provincie Brabant** bezat twee werken van Aebly :

- in het Kasteel van Neerheylissen :
 - Portret van Mevrouw N. O. (klein graniet)
 - Staande figuur (brons).

Hij was ook medailleur. Tijdens een tentoonstelling in de Koninklijke Bibliotheek met het thema "De medailles in België van 1951 tot 1976", gehouden in december 1980 / januari 1981 werden medailles van hem getoond.

Aebly wordt opgenomen in Arto en in P. Legrain.

J. Dillen

BESLUIT

Zoals blijkt uit de reeks artikelen aangaande de twaalf portaalheiligen, geplaatst aan de voorgevel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken, zijn hun levensverhalen ingebed in het geschiedkundig verloop van de eerste twaalf eeuwen van onze tijdrekening. Gedurende deze tijdspanne is de kerkelijke geschiedenis nauw verbonden met de politieke en sociale geschiedenis van de het toenmalige Europa.

Ook werd aangetoond dat de decoratieve beelden niet gekozen werden wegens de rol die zij in de Brusselse regio gespeeld hebben. Integendeel, de meeste onder hen verrichtten kersteningwerk in verspreide gedeelten van het huidige België.

In het korte bestek van deze reeks lag het zeker niet in de bedoeling de lezers een uitvoerige synthese van de geschiedenis van het Christendom aan te reiken.

Een ernstige poging werd evenwel ondernomen om een klein segment van dit historische labyrint te verhelderen. De opzet bestond er veel meer in de aandachtige Lakenaars (en eventueel degenen die Laken bezoeken) een aantal gegevens te verschaffen waardoor deze stenen figuren enigszins weer tot leven zouden geroepen worden. De beschouwingen over de beeldhouwers en hun werk, de regionale wetenswaardigheden en de bespreking van de attributen die de kunstenaars aan hun beeldhouwwerken toevoegden ronden het geheel af en wekken wellicht de nieuwsgierigheid op of verfrissen het geheugen.

Eerbied en interesse voor het religieuze Lakense patrimonium stimuleerden ons echter ook om dit bijzondere aspect van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken te belichten. Religieuze gebouwen en hun inboedel zijn als het ware toonbeelden van cultuurspreiding. LACA, als heemkundige kring, wil hier eveneens aandacht aan besteden.

De beelden werden besteld door Belgische overheden. Wanneer en om welke redenen die bestelling plaats vond, wie de keuze maakte en welke motieven die keuzen bepaalden, welke de kostprijs was en wanneer de beelden uiteindelijk geplaatst werden kon tijdens de voorbereiding van deze artikelen-reeks niet uitgemaakt worden. Er wordt verder gespeurd.

Intussen mochten wij reeds de felicitaties ontvangen van Eerwaarde heer H. Cosijns, deken van Laken. We zijn er gelukkig om !

BIBLIOGRAFIE

Bij de samenstelling van dit werk werden volgende werken geraadpleegd :

- Cl Jöckle : *"Heiligen van alle tijden"* – Munchen, 1995.
- Aubert-Tillo van Biervliet : *"Heiligen van ons Volk"* – Brugge, 1942.
- Jacques Leclercq : *"Saints de Belgique"* – Bruxelles, 1942.
- Leon Van der Essen : *"Le siècle des saints"* - Bruxelles, 1942.
- Dr. Piet Penning de Vries S.J. : *"De Heiligen"* – Brugge, 1981
- Dr. P.C. Boeren : *"Heiligdomsvaart Maastricht"* – Maastricht, 1962.
- G. Celis : *"Volkskundige Kalender voor het Vlaamse Land"* – Gent, 1990
- D. Attwater : *"Dictionary of Saints"* – 2d Ed. London, 1985.
- A. Vauchez : *"Histoire des Saints et de la Sainteté"* – Hachette, 1988.

Met dank aan de Eerwaarde heer G. Van Boesschoten (Norbertijn) Pastoor Sint-Servaas, Grimbergen voor de toegezonden documentatie en aan Mevrouw H. Verstraete voor de raadgevingen.

L. Candau

ONZE LEZERS SCHRIJVEN

Hiermede wordt een nieuwe rubriek geopend in de hoop dat de lezers er dikwijls gebruik van zullen maken. Zij verstevigt de band tussen de redactie en onze leden.

1. Het beeld van de Heilige Bonifacius aan de voorgevel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken

De heer G. Vervloesem, Mettewielaan 67 (b102) – 1080 Brussel (LACA-lid sedert 1990) schrijft ons :

"In LACA Tijdingen, van juni 1998, besluit U uw biografie van Sint-Bonifacius met de woorden : "Uit wat voorafgaat blijkt dat Sint-Bonifacius in onze gewesten nooit een rol gespeeld heeft".

Nochtans vind ik in de " Guide Illustré de Bruxelles" van G. Des Marez, i.v.m. de abdij Ter Kameren wat volgt : " ... Saint Boniface, un enfant de Bruxelles, fils d'un orfèvre du Cantersteen, qui après avoir occupé pendant un certain temps le siège épiscopal de Lausanne, se retira à la Cambre, où il vécut pendant 18 ans et où il mourut en 1265".

Waar ligt de waarheid ?

Met dank... enz."

Antwoord LACA

Met dank voor uw pertinente reactie volgt hier graag een woordje uitleg. Inderdaad, er bestaan twee heiligen die naar de naam Bonifacius luisteren.

Welke van de twee werd er afgebeeld aan de voorgevel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken ? De sokkelversiering gaf ons de nodige opheldering !

De beeldhouwer, Fernand Wijnants, voegde op de sokkel diverse attributen toe aan het beeld, zo onder meer twee wielen. Nu is het zo dat in de religieuze iconografie, de Heilige Bonifacius, die wij besproken hebben, dikwijls met een wiel wordt afgebeeld. Het wiel zou o.a. ook verwijzen naar de doodstraf (recentelijk bevestigd).

Zoals U hebt kunnen lezen in zijn levensbeschrijving werd de door ons besproken St.-Bonifacius lafhartig vermoord en wordt dus als martelaar vereerd. De Heilige Bonifacius die eertijds bisschop van Lausanne was, werd niet gemarteld of vermoord. Na een lang teruggetrokken verblijf stierf hij vreedzaam in de abdij van Ter Kameren.

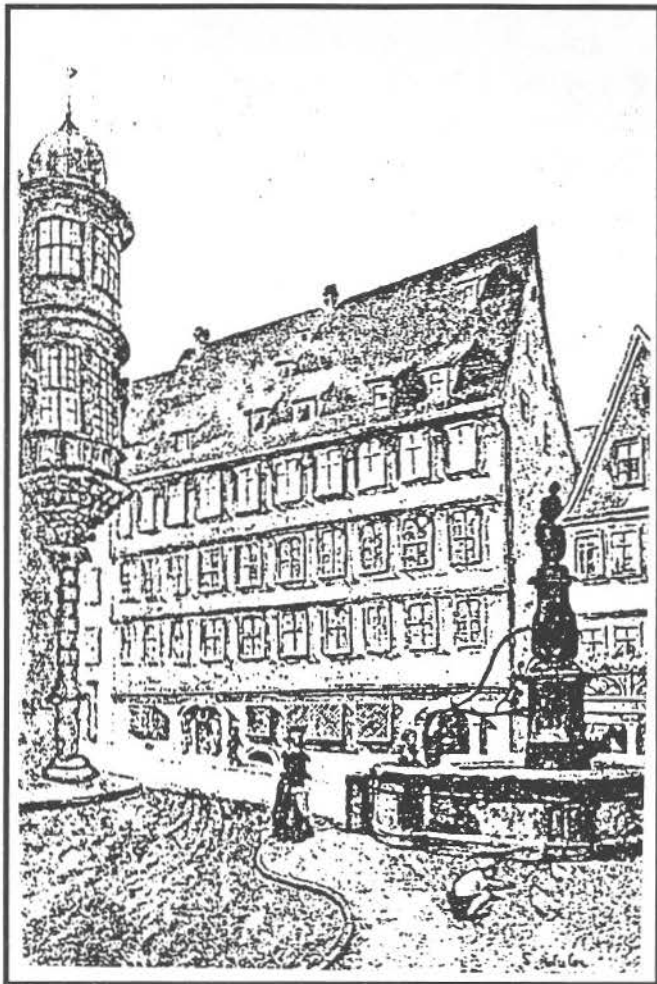
We hebben deze feiten niet vermeld in onze reeks maar bieden ze U graag als verheldering aan.

L. Candau

2. De wieg van Koning Leopold I stond niet in het Kasteel Ehrenburg

Marcel Verheyleweghen (voormaling kernlid LACA) reageerde op ons artikel in het vorige nummer (juni 1998), getiteld *Over Gotha en de Koninklijke Residentie Laken*. En terecht.

Onze kritische lezer reisde in 1995 met een groep naar Coburg. De burgemeester verwelkomde hen met een receptie in het **geboortehuis** van Leopold I. De burgervader vertelde dat de koning er werd geboren maar dat men niet wist in welke kamer de blijde gebeurtenis had plaats gevonden.

Het geboortehuis staat juist achter het slot Ehrenburg en is gerestaureerd. De bijgevoegde afbeelding toont het "*Buchnerhaus*" uit de catalogus "*Leopold I en zijn tijd*" (1965). Het onderschrift luidt dat Prins Leopold in dit huis zijn eerste levensjaren doorbracht. In het hoofdstuk "*Moreel portret van Koning Leopold I*" vernemen we dat het huis in de Steingasse te Coburg staat en dat het door zijn vader tot aan zijn troonsbestijging, in 1810, betrokken werd. Het was groot genoeg om onderdak te verschaffen aan een kroostrijk gezin.

Naar aanleiding van het bezoek van Koning Boudewijn en de koninklijke familie aan Coburg op 25 juni 1981, onthulde burgemeester K.H. Höhn een gedenkplaat. De tekst luidt :

"Ehemaliges herzogliches Palais. Hier verbrachte Prinz Leopold (1790-1865) seine Jugend. In 1831 wurde er zum ersten König der Belgier erwählt. Er begründete die Europäische Politik des Hauses Coburg".

In het gebouw had vroeger de Coburger Staatsbauschule een onderkomen gekregen.

Moge de burgemeester vol trots de gedenkplaat hebben ingehuldigd, het is een feit dat in de folders en gidsenboekjes in mijn bezit tot het jaar 1995 de toerist nergens verwezen wordt naar dit geboortehuis.

H. Verstraete

- ONZE STRATEN ZIJN NIET VAN GISTEREN ...

De tunnel van de Koninginnelaan

De Koninginnelaan, tussen het kanaal en de kerk van Laken, werd aangelegd op het einde van de vorige eeuw, kort na de inwijding van de kerk (7.8.1872).

Aanvankelijk stond de kerk daar moederziel alleen. Het is pas later dat men haar verbonden heeft, door de aanleg van de laan, met de stad die eigenlijk begon aan de overgang van het kanaal.

Met een dergelijk prestigieus gebouw aan het einde van het perspectief, had men kunnen verwachten dat de nieuw aangelegde laan iets had kunnen worden zoals de Louizalaan, maar er stond een hindernis in de weg : een spoorwegovergang op een iets hoger gelegen punt van de laan.

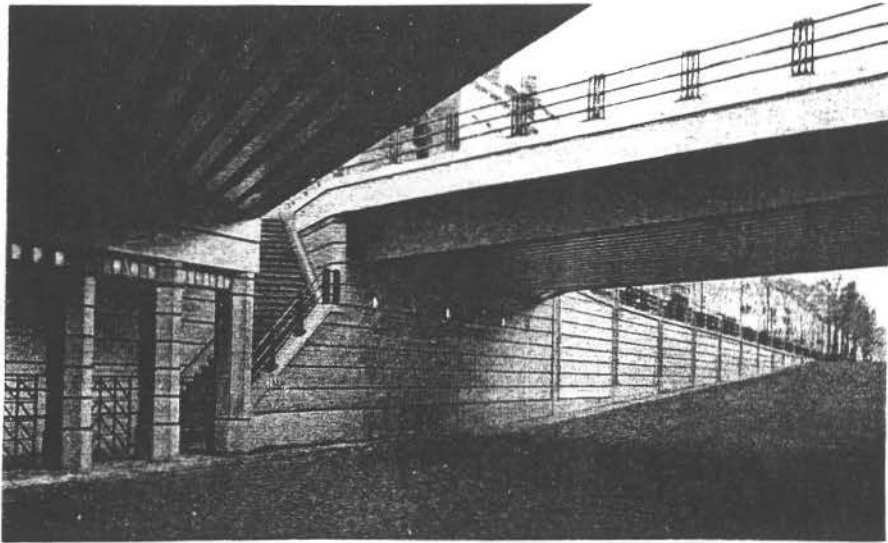
Het feit dat in 1921 de gemeente Laken, Koninklijke Residentie, bij Brussel werd gevoegd, betekende zeker geen verbetering voor het tweede district, Laken, Haren en Neder-over-Heembeek. De Stad Brussel had alleen maar de gronden nodig langs het kanaal voor de aanleg van het zeekanaal.

Vanaf 1930 veranderden de zaken en gingen de gesprekken bijna uitsluitend over de naderende opening van de Wereldtentoonstelling van 1935. De hoogte van het Heizelplateau werd gekozen om deze tentoonstelling op te richten. Een van de grote problemen bestond erin brede toegangswegen te vinden voor de miljoenen te verwachten bezoekers.

De pas in gebruik genomen zeehaven bood slechts een behoorlijke toegang langs zijn twee uiteinden : de ene, in de omgeving van het Saincteletteplein, waar de nieuwe Leopold II-laan een ideale toegang bood, waarlangs men heel gemakkelijk de terreinen van de expositie kon bereiken. De noordelijke toegang bleef evenwel de overheid kopzorgen baren : over de brug van Laken lag nu wel een gloednieuwe laan, de Koninginnelaan, maar die beruchte overweg van de N.M.B.S. was nog steeds een belangrijke hinderpaal. Er moest iets aan gedaan worden, want één weg naar de Wereldtentoonstelling was niet denkbaar !

De Koninginnelaan moest dringend worden gemoderniseerd. De omwonenden schaarden zich achter dat idee : het huis dat ze langs de nieuwe laan hadden gebouwd zou dan toch wel in waarde stijgen ?

Wat de overweg betrof, bleef de cruciale vraag : zou het autoverkeer boven of onder de overweg kunnen worden geleid ? Dat was ook de zorg van de overheid. De N.M.B.S. zag dat niet goed zitten, het ministerie wel.

zie borstwering links

Uit : *"Les annales des Travaux Publics de Belgique"*

Na eindeloze gesprekken tussen de overheid, de stad Brussel en de N.M.B.S., kwam men toch tot een eerlijk compromis nadat iedere partij een deel van zijn eisen had prijsgegeven.

Een spoorbrug was onmogelijk, zowel om technische als om esthetische redenen; het verkeer moest dus onder het spoor door. Het idee van de tunnel was geboren, de uitvoering zou volgen.

De sporen zouden 0,60 m in de hoogte gelicht worden. Op deze manier zou de toekomstige tunnel een vrije hoogte van 4,5 m bereiken, net nog boven het grondwaterniveau.

Financieel sloten Staat en Stad een akkoord : de kosten zouden worden gedeeld. De studie zou aan de N.M.B.S. worden toevertrouwd, die ook de aanbestedingen zou uitschrijven en toezicht houden op de uitvoering van de werken. Dit, wat het grof werk betrof.

Op 19 juli 1933 schreef de N.M.B.S. de aanbesteding uit volgens lastenkohier nr. 341. De heer Depret tekende als hoofdinspecteur. De werken werden toegewezen aan de heren Janssens en Mees, twee Antwerpse ondernemers.

Op 6 juli werden de werken aan het spoor aanbesteed aan de heer Willems, ondernemer in Brussel.

Op 31 december 1934 ging men over tot de aanbesteding van de afwerking, die in de wacht werd gesleept door de Brusselse ondernemers J. en P. Martin. De Brusselse firma Marique werd belast met de afsluitingen van de voetgangersdoorgang.

Op 24 april 1935 konden de automobilisten vrij door de 12 meter brede tunnel rijden. Aan beide kanten kwam nog een dienststoep met een breedte van 0,75 m.

Het plan van de elektriciteitsvoorziening, dat een gevoelige en moeilijke post betekende, werd uitgevoerd door de elektriciteitsdiensten van de stad Brussel. Dit werk werd met bijzonder veel zorg uitgevoerd.

Niettegenstaande de optie van het Ministerie om de tunnel in ruw beton te laten, probeerde men toch een architectonische toets aan de afwerking toe te voegen. Zo werd de tunnel een Art Deco-tunnel, met de specifiek daartoe behorende verlichting : in iedere pijler van de borstwering werd een vensteropening gemaakt, met een breedte en hoogte van 45 cm, versierd met een bronzen omlijsting en een melkglas. Deze zachte, verspreide verlichting zou de automobilisten niet verblinden. Voor de borstwering zelf werd gekozen voor metalen buizen, 600 lopende meters, bronskleurig.

De Koninginnelaan zelf werd uitgerust met Lapradelantarens, tussen de bomen geplaatst, die tegelijkertijd de zijbanen en de centrale weg zouden verlichten.

De zijwanden van de tunnel zouden worden bekleed met beige keramische tegels. Die zijn er vandaag allemaal afgevallen, te wijten aan doorsijpeling van water. In het lastenkohier had men wel, drie bladzijden lang, allerlei proeven beschreven die deze tegels moesten ondergaan, maar de doorsijpeling van grondwater had men nooit "*au sérieux*" genomen !

De oude rijksweg Brussel-Boom, waarvan de Koninginnelaan nu een gedeelte is, werd, naar aanleiding van de federalisering, overgedragen aan het Brussels Gewest.

Alhoewel de Koninginnelaan en de tunnel tot het Koninklijk Tracé behoren, werden de restauratiewerken van de tunnel door de gewestelijke wegenisdienst ondernomen en dit zonder de plannen ter inzage voor te leggen aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen !

Het Koninklijk Tracé is de weg gevolgd door de koning als hij zich verplaatst van het Kasteel van Laken, waar hij woont, naar het paleis van Brussel, waar hij werkt. Op deze weg zijn thans uitgebreide werken bezig, gaande van het Poelaertplein tot aan de Dikke Linde.

Die grote werken worden uitgevoerd volgens een overeenkomst tussen de Federale Staat en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en gefinancierd door de Staat.

Er bestaat een begeleidend comité dat moet opletten dat het niet ontspoord en dat het wordt uitgevoerd volgens de geldende regels in het Brusselse Gewest. De restauratiewerken aan de tunnel werden uitgevoerd in 1996 door twee aannemers die zich voor de gelegenheid verenigden, Froidecoeur en C.R.E.

Er werden een paar fouten in de ontwerpen gevonden waarvan de voornaamste is het laten verdwijnen van de lichtbakjes, zo typisch voor Art Deco !

Gelukkig voor het patrimonium, werd het 600m lange buizenstelsel hersteld en teruggeplaatst.

De tunnel van de Koninginnelaan is dus een Art Deco-tunnel en het loont zeker de moeite om dat kunstwerk van dichtbij te gaan bewonderen !

Gustave Abeels
Erelid LACA

BURGEMEESTER BOCKSTAEL EN ZIJN LIJKREDE VOOR KAREL BOGAERD

In zijn hoedanigheid van burgemeester viel Emile Bockstael herhaaldelijk de droeve taak te beurt om op het kerkhof van Laken een lijkrede uit te spreken.

Wij beschikken over een dergelijke huldetekst ter gelegenheid van de begrafenis van Karel Bogaerd.

Op de koude zondagnamiddag van 21 januari 1907 leidde burgemeester Bockstael, aan het hoofd van de Lakense gemeenteraadsleden, de rouwstoet van het sterfhuis in de Stefaniastraat, nr. 142, naar het kerkhof van Laken. Dat dit op een zondag gebeurde was niet ongewoon, zolang de begrafenis door privé-personen werden verzorgd. Tot de vijfde week werd ingevoerd, gaf deze gewoonte de gelegenheid aan een maximaal aantal personen een uitvaart bij te wonen.

Gewoontegetrouw bekostigde de gemeente Laken de begrafenis voor haar gemeenteraadslid dat overleden was tijdens zijn ambtsperiode. Er werd echter geen officiële rouw afgekondigd in de gemeente.

Naast elf andere sprekers sprak burgemeester Bockstael aan het graf als vertegenwoordiger van de gemeenteraad. Zijn lijkrede, die in het Frans werd uitgesproken, konden we terugvinden in het *Memoriam Karel Bogaerd - Ledeganck*.

In een eerste gedeelte drukte de burgemeester zijn eigen gevoelens van diepe emotie uit om het verlies van *één van zijn beste vrienden*. In het tweede gedeelte

sprak hij in naam van de gemeenteraad zijn droefheid uit wegens het verlies van *een excellente en sympathieke collega*. Hij benadrukte dat de rouw algemeen was bij de drie partijen (nota : met name de liberalen, de katholieken en de onafhankelijken).

In het eerste gedeelte loofde hij de verdiensten van Bogaerd omtrent het officieel onderwijs, een onderwerp dat Bockstael nauw aan het hart lag. Daarbij maakte hij gebruik van de voornaam "*Karel*", naam waarmee Bockstael hem blijkbaar placht aan te spreken. Hij alludeerde op bezoeken van Bogaerd die vaak kwam pleiten om humanitaire tussenkomst voor noodlijdenden.

Bockstael sprak in korte zinnen en in een heldere concrete taal zonder Latijnse, Griekse of mythologische zegswijzen te gebruiken.

Zoals we reeds weten werd er geen kerkelijke dienst gehouden en waren beide vrienden geestesgenoten wat betreft hun anti-klerikalisme. Bockstael kon het niet verbergen toen hij zei : "*Bogaerd aimait à faire le bien, non pas par cette spéculation immorale qui cherche une récompense pour le bien mais parce que faire le bien était un besoin pour son âme.*"

In het tweede deel ging de burgervader verder met een meer zakelijke inhoud. Met de gegevens die zo uit een dossier gehaald konden zijn gaf hij een samenvatting van de diensten die Bogaerd de gemeente had bewezen. Daarin benadrukte hij alweer Bogaerds liberale gezindheid. Hij vermeldde de exacte gegevens met aandacht voor de data.

Daarna volgde een kort beoordelend gedeelte. Hij loofde de overledene voor zijn inzet en trouwe naleving van de orderegels, en betrok de gehele gemeenteraad met de drie partijen in de rouw.

Hij sloot af met alweer een emotioneel deel. De vroede vader was nog bij het sterfbed geroepen en samen hadden ze nog een gesprek gehad over de toekomst van de gemeente. Op het einde van zijn toespraak richtte hij zich direct tot de aflijvige, die hij "*collega*" noemde, en groette hem voor het laatst.

Indien we over meer van dergelijke teksten zouden beschikken, dan kon een tip van de sluier over Bockstaels persoonlijkheid opgelicht worden. Deze gegevens zouden kunnen getoetst worden aan de inhoud van de verslagen van de gemeenteraad tijdens zijn ambtsperiode. Het treft hier hoe burgemeester Bockstael, afkomstig uit Henegouwen, waarderend spreekt over zijn anderstalige Vlaamsstrijdende "*collega*", wat beiden siert. De speech kan ook een politiek geladen ondertoon dragen. Hun beider anti-klerikale overtuiging, geconcretiseerd door deze burgerlijke begrafenis op het kerkhof, was wellicht de band die beiden over de taalperikelen heen aan elkaar gesmeed had.

H. Verstraete

HET HANDELSBRIEFPAPIER

In het Tijdschrift van het Gemeentekrediet van België nr. 183 – blz. 45/59 verscheen een interessant artikel van Jean-Louis Van Belle, voorzitter van het Internationaal Centrum voor Glyptografische Opzoeken (*), over het handelsbriefpapier als bron voor de kennis van de historische topografie van de steden. Dit artikel is overvloedig geïllustreerd met reproducties van briefpapier van verschillende Belgische ondernemingen uit de periode 1890 tot 1920.

Wij waren nieuwsgierig naar briefpapier van ondernemingen die in Laken gevestigd waren en ondertussen verdwenen zijn.

De belangrijke verzameling van één van de actieve LACA-leden, Eric Christiaens was een prachtige bron voor dit werk. Hij stond ons vriendelijk toe ruimschoots beroep te doen op zijn fonds.

Ook al kan ieder briefpapier belangwekkend zijn voor het historisch onderzoek, toch hebben wij ons beperkt tot papieren met briefhoofd omdat bijzondere zorg werd besteed aan hun vervaardiging.

Het briefhoofd is inderdaad een soort visitekaartje dat de firma of de onderneming de mogelijkheid biedt zich voor te stellen aan haar correspondent, klant of toekomstige klant. Terzelfder tijd geeft het een geveild beeld van de belangrijkheid van de onderneming en verschaft aan de bestemming een reeks nuttige inlichtingen over de gamma van haar producten, haar verdeelnet en de algemene verkoopsvoorwaarden. Men verwaarloost ook niet het merk-imago te verzorgen door melding te maken van eervolle onderscheidingen die werden behaald op tentoonstellingen, jaarbeurzen en andere wedstrijden. In voorkomend geval wordt eventueel de hoedanigheid van Hofleverancier vermeld.

De auteur van bovenvermeld artikel stipt als constanten in de briefhoofden de aanwezigheid aan van een schoorsteen die een dikke rook uitpuwt, - die soms enkel bestaat in het potlood van de graficus -, van paardenkarren of van auto's die op de wegen rond of in de binnenplaats van de onderneming rijden, van een spoorlijn met een trein of van een waterweg met een schip. De bedoeling van al deze details is het suggereren van een intensieve activiteit, van het dynamisme van het bedrijf en van haar goede geografische ligging.

Men stelt rond of in het bedrijf geen enkele wanorde vast, alles is er in goede staat en munt uit door zindelijkheid en netheid, factoren die een beeld moeten geven van een goed georganiseerd en beheerd bedrijf.

(*) Glyptografie is de wetenschap die de studie van gegraveerde stenen uit de Oudheid tot voorwerp heeft.

Soms wordt de omgeving nauwkeurig weergegeven om de ligging van de gebouwen en bedrijven te laten zien, voor het geval dat de correspondent die wil bezoeken

Toch moet men voorzichtig zijn met de omvang van de gebouwencomplexen die voorkomen op de lithografieën. Soms zijn deze ietwat vergroot en zijn ze een futuristische weergave van het bedrijf, zoals de eigenaars het dromen, eerder dan een weergave van de werkelijkheid.

Het doel van het briefhoofd is dus het valoriseren van het bedrijf of de firma en de klant gerust te stellen door het scheppen van een dynamisch imago waaruit moet blijken dat het machtig is, dat de zaken goed gaan en dat er geen gevaar is voor faillissement.

Zo kan bijgevolg ieder briefhoofd als een uitgebreid decor beschouwd worden, dat bij de eerste oogopslag de aandacht op diverse begrippen en inlichtingen vestigt. De plaats van de samenstellende elementen, het relatieve belang van het geschreven woord en de grafische vormgeving ervan vervullen elk op hun beurt een belangrijke rol.

Voor wat dit laatste betreft zal men meestal beroep doen op het gebruik van verschillende typografische lettertypes met verschillende grootte naargelang de nadruk die men wil leggen op bepaalde elementen.

De typografische lettertypes kunnen zeer sober en zeer classicistisch zijn. Daartegenover staat dat men een ruim gebruik kan maken van verschillende types met vetjes en fijnere types, cursieve of verluchte hoofdletters. Tenslotte kunnen arabesken en krullen, die hun wijde of minder wijde slingerende grondlijnen uitspreiden, soms op een wat overdreven manier, bijdragen tot de verfraaiing.

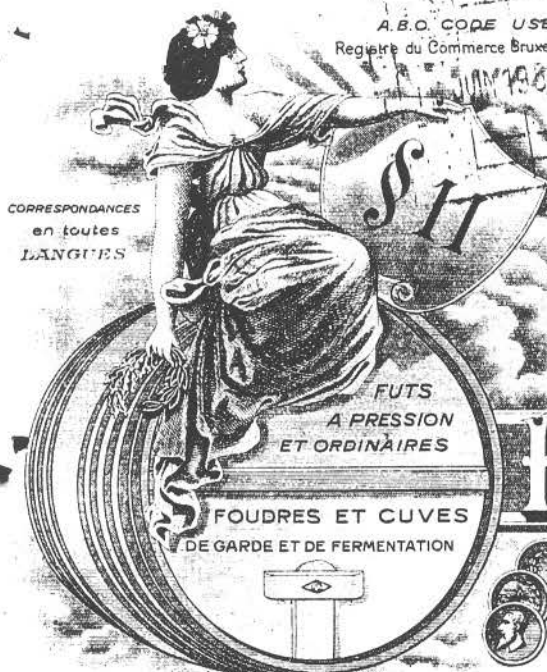
Wat ook de gekozen promotionele modellen mogen zijn, de morfologie van de briefhoofden zal steeds deel uitmaken van het geheel van de verleidingsmiddelen, bestemd om de weerstand van de potentiële koper te breken.

Nota van de auteur

In dezelfde lijn vermelden wij voor onze lezers het merkwaardige en overvloedig in kleurendruk geïllustreerde werk van Georges Renoy, uitgegeven door het Gemeentekrediet van België – Brussel 1979 *"Bruxelles sous Leopold 1er – 25 ans de cartes porcelaines 1940-1965"*.

G. Vanden Bussche
Vertaling : J. Fransman

TÉLÉPHONE 26.66.78
COMPTES CHÈQUES POSTAUX
n° 16210

GRANDE TONNELLERIE MÉCANIQUE
SOCIÉTÉ ANONYME

KRAMER FRÈRES

FABRIQUE DE LAQUE KRAMER

Entrée principale & Bureaux: 12-16 RUE DES VIGNES
LAËKEN-BRUXELLES, Rue Mellery. 40-48
(En face Parc Royal)

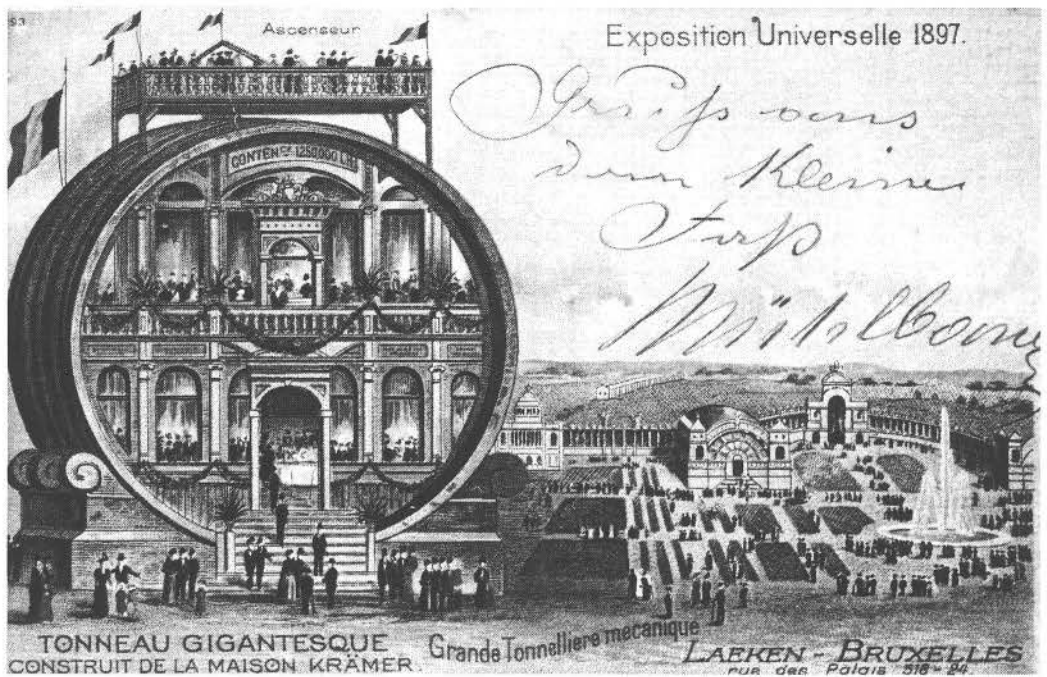
SPECIALITÉS POUR TANNERIES TEINTURERIES
BLANCHISSERIES, PRODUITS CHIMIQUES, ETC.
EXPOSITION DE BRUXELLES 1935, 2ème PRIX

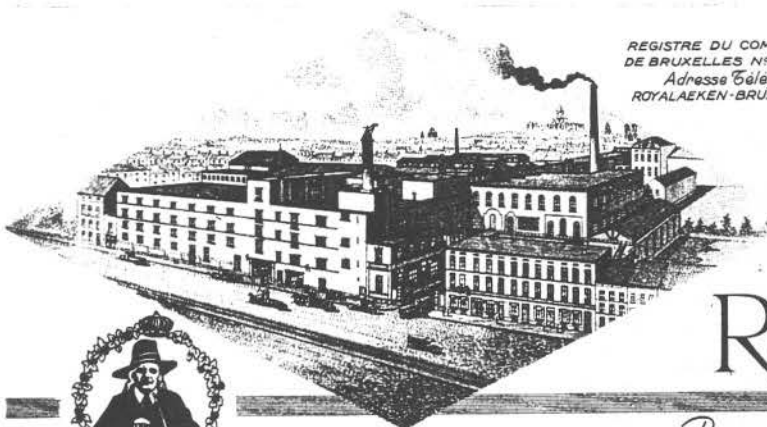
S.A. des Ateliers GERMAIN à MONCEAU S/ SAMBRE.

Pour vente et livraison des marchandises suivantes, payables à Bruxelles, les traites ne sont pas une dérogation
à ce lieu de paiement. En cas de difficultés, le tribunal de Bruxelles sera seul compétent pour juger.
Toute réclamation pour être valable doit être faite endéans la huitaine.

COIS	DATE	NOMBRE	DÉSIGNATION	PRIX	TOTAL
			Votre bon de commande n° 722/6866 PH/DD.- Séchage de bois.		

Nos paquets se font, 15 et 10 de noir, rouge et
 bleu, et sont marqués de la marque
 de la maison Kramer.

REGISTRE DU COMMERCE
DE BRUXELLES N° 35736
Adresse Télégr.
ROYALAEKEN-BRUXELLES

Téléphones: 17.63.33
3 lignes
Compte Ch. Postaux
N° 433.21

BRASSERIE ROYALE DE LAEKEN

Bruxelles, le 27 août 1941.
73, Rue Henry.

FONDÉE EN 1850

MAISON FONDÉE EN 1840

DUMORTIER & BLOMME

TÉLÉPH. BR. 26.10.84

REG. DU COMM.
BRUX. N° 3625-3626

AVENUE JEAN SOBIESKI, 48

COMPTE CHÈQUES POSTAUX 38993

N° 99985

VÉRITABLE CRÈME DE
CASSIS DE DIJON
AMER LION
HASSELT OUDE BESTE KLARE
SIROPS DE FRUITS
MONOPOLES
SCHIEDAM WEILAND

Bruxelles, le 13 juin 1953
Monsieur J. GERONDAL
café
rue du Trône

SIROPS FINS
PUR SUCRE
Grenadine, Citron
GROSEILLE-CASSIS
Framboise, Orange
Comme, Orgeat, etc.

117-119 rue de Molenbeek
LAEKEN-BRUXELLES

MAISON FONDÉE en 1900
Téléphone
A. 123-30

Bruxelles, le 2 oct 1948

INHOUD

	pag.
1. - Ten Geleide (L. Candau)	1 - 3
2. - Er zitten bloemen in Lakense straatnamen ... ook kruiden en bomen (slot) (H. Verstraete)	4 - 12
3. - LACA, oog in oog met de heiligenbeelden aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Laken (slot) (L. Candau en J. Dillen)	13 - 21
4. - Onze lezers schrijven (L. Candau) (H. Verstraete)	22 - 23
5. - Onze straten zijn niet van gisteren ... (G. Abeels)	24 - 27
6. - Burgemeester Bockstael en zijn lijkrede voor Karel Bogaerd (H. Verstraete)	27 - 28
7. - Het handelsbriefpapier (G. Vanden Bussche) (vertaling J. Fransman)	29 - 32

